

Людмила Пісецька

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПОЛЬЩІ (КІНЕЦЬ 80-Х – ПОЧАТОК 90-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ)

Перспектива початку ХХІ ст. дає можливість розглянути й оцінити економічний розвиток поляків у столітті, що минуло, з виважених позицій і фактів, яких не можна ані змінити, ані скоректувати.

Стратегія перших економічних реформ відзначалася надзвичайною схематичністю та заідеологізованістю. Вона виходила з ідеї прискореної і тотальної «капіталізації». Радикальна ломка економічного механізму, що супроводжувалася приватизацією, лібералізацією ринкових відносин, введенням конвертованості національної валюти, демонтажем попередньої системи управління, одержала назву «шокової терапії», через яку пройшли більшість східноєвропейських країн. Її творцем вважається відомий польський економіст Лешек Бальцеревич [1].

Майже вся друга половина ХХ століття в історії Польщі пройшла під знаком побудови матеріально-технічної бази соціалізму через індустріалізацію і кооперацію сільськогосподарського виробництва. На основі економіки, яка розвивалася не заради виробництва потрібних суспільству товарів, а задля самої себе і політичних амбіцій правлячого табору, наслідуючи радянські зразки державного планування з великим обсягом інвестицій у виробництво засобів виробництва, постійно збільшуючи частку коштів національного доходу, що йшла на нагромадження, зменшуючи частку споживання.

Аналізуючи початкові або вихідні умови економічного реформування польського суспільства досліджуваного періоду, слід особливу увагу звернути на режим В. Ярузельського, який, силою запровадивши стабільність (воєнний стан), 1982 р. розпочав перший етап економічної реформи. Чимало сучасних польських істориків вважає, що тенденції, які намітились за Ярузельського в економічній сфері, слід вважати за перший прояв реформаторської тенденції, що ось-ось мала пробитися нагору, діставши згодом назву «перебудови» [4, с. 160].

Катастрофічний стан господарства наприкінці 80-х років, загострення страйкової боротьби на чолі з «Солідарністю» й іншими опозиційними силами змусили уряд вдатися до господарської реформи (план віце-прем'єра, економіста З. Садовського). Реформація розпочалася з ліквідації державних структур управління господарством, тим самим надавши пріоритет посиленню самостійності та госпрозрахунку підприємств, приведення у відповідність цін і затрат на виробництво. У підсумку це означало подальше підвищення цін і обмеження споживання. Реформа не змінювала основ державної власності, за що була піддана критиці незалежними науковцями [2, с. 76].

Порозуміння «Круглого столу» відкрило шлях до вироблення провідних засад нового економічного устрою, сформульованих у другому документі засідання столу – «Позиція в справі соціальної та економічної політики і системних реформ». У ньому, крім побажань виходу країни з кризи, обмеження інфляції, врівноваження бюджету, рівноправності всіх секторів економіки, підвищення та індексації зарплати і ін., були визначені пріоритетні напрямки радикальної економічної реформи, до яких віднесено насамперед самоврядування трудових колективів, вільне формування структур власності, розвиток ринкових стосунків, обмеження центрального планування держави [3, с. 22].

Як і в інших країнах колишньої «соціалістичної співдружності», в Польщі відбувалися процеси, об'єктивно спрямовані на творення демократичного устрою, який повинен був би сприяти ліквідації тоталітарного ладу і, у підсумку, привели до зміцнення позицій держави у європейському і світовому співтоваристві. Однак, перехід від соціалізму радянського типу до капіталізму постіндустріальної доби давався не легко. Такого переходу раніше не здійснював ніхто.

Тому нові політичні сили та реформатори-урядовці чітко не усвідомлювали закономірність цього процесу, з вирішенням конкретних першочергових і другорядних завдань. Як показує аналіз жоден тогочасний уряд, чи опозиційний рух не мав глибоко продуманої економічної програми реформування загальнодержавного народногосподарського комплексу соціалістичного типу.

Наступні уряди, які після Т. Мазовецького почергово очолювали Я. Белецький, Я. Ольшевський, Г. Сухоцька, В. Павляк, проводили свою діяльність в умовах зростаючої соціальної напруги, але незворотно слідували курсом реформ, вносячи до них час від часу корективи на вимоги страйкуючих і профспілкових центрів як, наприклад, «Пакт про державне підприємство в період його трансформації». Він передбачав широкі соціальні гарантії для працюючих у період приватизації, і, таким чином, хоча б частково заперечував підтримку реформ з боку працюючих.

Віддаючи належне значним досягненням Польщі у стабілізації інфляції, до найбільш вагомих чинників досягнення такого результату, як і в наступному просуванні до зростання, слід віднести зменшення втручання держави і прискорення процесу структурних реформ.

Важливим досягненням на шляху реформ стала розробка і впровадження нової законодавчої бази, яка чітко регламентувала весь трансформаційний процес і, зокрема, «Конституційного закону про взаємні стосунки між законодавчою і виконавчою владою, а також територіальним самоврядуванням Республіки Польща, що отримав назву «Мала Конституція» (17. X. 1992 р.), яка на державному рівні закріпила перші надбання ринкової економіки, приватизації, правопорядку [5, с. 202].

Економічні зміни позначилися на загальній соціальній структурі

суспільства. Швидко з'явилася верства економічної еліти, колишня номенклатура ПОРП, прибутки якої в десятки разів перевищували середньостатистичні. Значні зміни торкнулися так званого «середнього класу», або людей, що мають приватний бізнес. Ця категорія населення поступово зростала. Натомість зменшувалася частка населення, зайнятого в промисловості і сільському господарстві. З іншого боку, більш контрастним став поділ суспільства на багатих і бідних [5, с. 187].

Таким чином, нові економічні засади у поєднанні з політичними чинниками створювали умови для формування громадянського суспільства, що відповідає ліберально-демократичній моделі устрою, і яка через неповних десять років суттєво наблизила поляків до досягнень суспільства «загального споживання» західного зразка. Етапними віхами на цьому шляху стала реінтеграція Польщі у світові та євроатлантичні економічні й політичні структури, зокрема, НАТО і ЄС.

Список використаних джерел

1. Бальцерович Л. Посткомуністична дійсність з пташиного польоту. *Каменяр*. 2001. 8 вересня.
2. Мороз Б. (Варшавська економічна школа) Польща в дивному світі капіталізму. *Віче*. 1995. № 2. С. 76–79.
3. Полегаєв Г. «Круглий стіл». *Ехо планети*. 1989. № 7. С. 20–23.
4. Stan Wojenny w Polsce. Dokumenty i materiały archiwalne 1981–1983. Praca zespolowa pod kier. T. Walichnowskiego. Warszawa: PWN, 2001. 340 s.
5. W stanie. Zbiorowy dziennik stanu Wojennego / grudzień 1981 sierpiec 1982. Warszawa: PWN, 1991. 340 s.

Світлана Плахотна

ДРАМА-ФЕЄРІЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ЛІСОВА ПІСНЯ»: ОБРАЗ МАТЕРІ

Мати Лукашева – це образ, в якому втілюється матеріальна, прагматична грань людини. Уже перша репліка матері у тексті є символічною щодо трактування образу: «А чи не годі вже того грання? // Все грай та грай, а ти, робото, стій!» [2, с. 683]. Жінка не лише не відчуває ніякої естетичної насолоди від гри сина, адже та не має ніякої практичної цінності, сприймає як перешкоду, що заважає Лукашу працювати, а й відчуває якусь недоцільну неприязнь. Вона згадує, що треба загородити обору саме тоді, коли син грає, і хоче, щоб працювати він почав *негайно*: «Коли ж воно, оте «нехай-но», буде?» [2, с. 683]. Роздратована грою на сопілці, в грубій, зневажливій формі висловлює претензії і щодо взаємин з